

Scenariusz lekcji bibliotecznej dla klasy V-VI szkoły podstawowej

Temat lekcji: Historia książki – od czasów najdawniejszych do współczesności

Cele ogólne:

- zapoznanie uczniów z historią książki od czasów najdawniejszych do współczesności;

Cele szczegółowe:

- na poziomie wiadomości uczeń:
  - wie, jak zmieniała się forma książek, począwszy od czasów najdawniejszych do współczesności,
  - zna wady i zalety poszczególnych form książek;
  - zna słownictwo związane z historią książki i jej rozwojem;
- na poziomie umiejętności uczeń potrafi:
  - wskazać różnice pomiędzy różnymi formami książek;
  - napisać krótki tekst atramentem przy użyciu pióra ptasiego;
  - napisać krótki tekst na maszynie do pisania;
  - napisać krótki tekst w glinie.

Metody pracy:

- Inscenizacja, pogadanka oraz praktyczne ćwiczenia.

Formy pracy: indywidualna, grupowa.

Środki dydaktyczne: prezentacja multimedialna, karty pracy, obrazki z poszczególnymi formami książek, maszyna do pisania, kałamarz, pióro ptasie, atrament, glina.

Czas trwania zajęć: 45 minut

Przebieg zajęć:

1. Powitanie i zapoznanie uczniów z tematem dzisiejszej lekcji;

Witam wszystkich bardzo serdecznie. Czy zastanawialiście się kiedyś, jak powstała książka? Kto pierwszy wpadł na pomysł, żeby spisać opowiadane przy ognisku historie na papierze i czy od papieru się zaczęło? Historia książki jest prawie tak długa, jak historia naszej cywilizacji. Od zawsze opowiadania, legendy, czy też prawa były przekazywane ustnie. Ponieważ ludzka pamięć jest zawodna, ludzie zaczęli myśleć nad utrwaleniem wiadomości. Ponieważ ludy pierwotne nie umiały czytać, ani pisać, stąd też zaczęli oni ryc znaki i rysunki na kamiennych skałach i ścianach. Z czasem pojawiły się gliniane, a następnie

drewniane tabliczki. Jednak któregoś dnia ktoś wpadł na pomysł, żeby zapisać te znaki na jakimś trwałym, ale bardziej wygodnym do noszenia materiale: pergaminie czy papirusie. Do czasu wynalezienia druku, wszystkie książki i dokumenty pisano ręcznie - zatem była to książka rękopiśmienna. Później nastąpiła era książki drukowanej, a obecnie książka coraz częściej jest elektroniczna. Podczas dzisiejszej lekcji poznacie historię książki, począwszy od jej czasów najdawniejszych aż do współczesności oraz jej różne formy i ich wady i zalety.

2. Ustawiamy 10 chętnych uczniów w półkoło. Podczas spotkania będą musieli wcielić się w poszczególną przyporządkowaną im formę książki. Każdy z uczniów otrzymuje przygotowaną wcześniej wizytówkę, na której znajduje się napis, informujący, w jaką formę książki uczeń się wcieli. Wizytówkę może przypiąć na wysokości piersi. Następnie każdy z uczniów otrzymuje tekst, który zaprezentuje pozostałym uczniom. Podczas wystąpienia uczniów odtwarzamy prezentację multimedialną ze slajdami na których widać, jak wyglądały poszczególne formy książek. Rozdajemy tak karteczki uczniom, aby opisy były ułożone chronologicznie, tak jak następował rozwój książki.

Uczeń numer 1

Książka kamienna

Jestem najtrwalszą książką na świecie, zwaną książką kamienną. Przetrwałam do współczesnych czasów jako obrazek, czyli opowieść wyryta na skałach, murach świątyń i grobowców egipskich oraz ścianach jaskiń, w których mieszkali pierwotni ludzie przed czterema tysiącami lat. Ponieważ ludzie nie umieli jeszcze pisać, za moją pomocą przekazywali sobie informacje: gdy rysowali zwierzę przebite strzałą i wokół kilku ludzi, chcieli w ten sposób powiedzieć, że polowanie było udane. Niestety takiej książki kamiennej nie można było nigdzie ze sobą zabrać.

Uczeń numer 2

Gliniana tabliczka

Jestem glinianą tabliczką, która powstała w Mezopotamii w IV w. p.n.e.. Wiele moich egzemplarzy znaleziono także na terenie Egiptu, Azji Mniejszej oraz Grecji. Byłam zrobiona z gliny i służyłam do pisania listów oraz oficjalnych dokumentów ksiąg. Pisano na mnie przy pomocy trzciny lub drewnianego ryłca, którym odciskano znaki, zwane pismem klinowym. By nadać mi trwałość oraz zapisanym na mnie znakom, suszono mnie na słońcu oraz

wypalano w piecu. Jako gliniana tabliczka byłam stosowana do połowy I tysiąclecia p.n.e. Niestety nie byłam zbyt niewygodna w codziennym użytku, ponieważ byłam duża i ciężka, dlatego ludzie dążyli do wymyślenia bardziej uniwersalnej formy papieru i podłoża, na którym można by utrwaląć tekst.

Uczeń numer 3

Książka z drewnianych woskowych tabliczek

Jestem książką, którą stosowali Starożytni Rzymianie i Grecy. Powstałam z połączenia ze sobą kilku tabliczek, które były wyrabiane z drewna. W drewnianych tabliczkach drążono zagłębienie i wlewano w nie roztopiony wosk, niekiedy mieszany ze smołą dla ciemnej barwy. Gdy już wosk wysechł, można było na nim pisać. Do pisania służyły metalowe rylce, przypominające kształtem duży gwóźdź. Zazwyczaj podczas pisania tabliczki te były trzymane na kolanach, a używane były najczęściej do nauki w szkołach. Ponieważ jedna tabliczka nie mogła pomieścić wystarczającej ilości tekstu, dlatego zaczęto używać kolejnych. Potem w każdej zapisanej tabliczce wywiercano w dwóch jej rogach dziurki. Następnie wiązano je ze sobą, przewlekając rzemień lub pierścień przez otwory i w ten sposób powstałam ja – książka z drewnianych woskowych tabliczek. Byłam używana w starożytnej Grecji.

Uczeń numer 4

Książka w formie papirusu

Jestem książką, która została zrobiona z papirusu już w Starożytności. Papirus powstał z rośliny, która rosła nad brzegami rzeki Nil w Egipcie. Do produkcji papirusu używano łodygi rośliny, którą dzielono igłą na cienkie paski i przekładano je warstwami. Całość prasowano przy pomocy ciężkiego przedmiotu, a następnie suszono na słońcu i polerowano kością. Gotowe arkusze sklejało się ze sobą i w ten sposób powstawał zwój o długości 20 m, który potem był nawijany na dwa drążki. W ten sposób powstałam ja – książka z papirusu. Skryba, egipski pisarz, zapisywał na mnie tekst w postaci hieroglifów, czyli pisma obrazkowego. Pisał na mnie gęsim piórem maczanym w atramencie. Aby mnie przeczytać, lewą ręką rozwijano zwój

z jednej pałeczki, a prawą ręką nawijano na drugą pałeczkę. Przechowywano mnie w glinianych dzbanach i wyglądałam jak tapeta zwinięta w rulon.

Uczeń numer 5

Książka z pergaminu

Jestem książką z pergaminu, która powstała w Średniowieczu. Pergamin był wyrabiany ze skór zwierzęcych, które najpierw moczone w wodzie, a potem zeskrobywano z nich resztki mięsa i zanurzano w wodzie z popiołem. Tak przygotowaną skórę nacierano kredą i wygładzano pumeksem. Pergamin był lepszy od papirusu dlatego, że był trwalszy, gładszy i jaśniejszy, a co najważniejsze, do pisania nadawały się obie jego karty. Na papirusie pisali specjalnie wykształceni mnisi. Używali oni atramentu i trzciny, ale około V wieku naszej ery zaczęli stosować do pisania pióra ptaków. Gdy już pergamin został zapisany, składano go jak dzisiejszą książkę, i tak powstałam ja. Następnie byłam oprawiana w drewno obciążone skórą oraz ozdabiana drogimi kamieniami i złotem, stąd też byłam bardzo droga. Aby nikt mnie nie mógł ukraść, byłam w bibliotekach przymocowywana do stołów łańcuchami.

Uczeń numer 6

Książka rękopiśmienna z papieru

Jestem książką rękopiśmienną z papieru. Papier został wynaleziony w Chinach około 105 r. n.e. Początkowo wyrabiany był on z włókien bambusa i szmat, które rozcierano z wodą na miazgę. Z tej miazgi odciskano wodę, a następnie rozkładano ją na sitach z jedwabnych nici. Po wysuszeniu i wygładzeniu papier nadawał się do pisania. Chińczycy pilnie strzegli tajemnicy produkcji papieru przez prawie 700 lat. Do Europy papier dotarł jedwabnym szlakiem, czyli drogą, którą przywożono produkty z Chin, aby handlować nimi w Europie. Pisali na mnie ręcznie mnisi w klasztorach, zwani skrybami, stąd też moja nazwa książka rękopiśmienna. Zdobili mnie oni przepięknie w swoich pracowniach zwanych skryptorium. Była to ciężka i mozolna praca, dlatego byłam dostępna tylko dla wybrańców: na zamówienie klasztorów, króla oraz bogatych ludzi.

Uczeń numer 7

Książka drukowana

Jestem książką drukowaną. Druk wynaleźli Chińczycy. Najpierw wycinali oni mozolnie cały tekst i ilustracje na desce w lustrzanym odbiciu. Potem smarowali deskę farbą i - tak jak pieczętką - odciskali na papierze. Wielkim wydarzeniem było zastosowanie ruchomej czcionki i prasy drukarskiej. Dokonał tego w 1450 roku Niemiec - Jan Gutenberg, drukarz z Moguncji. Wymyślił on metalowe czcionki, czyli klocki na których odbite były litery, i przy ich pomocy drukował książki. Litery potrzebne do każdej strony tekstu układane były w metalowej ramie i kładzione na prasie. Następnie smarowano je tuszem i przyciskano do nich papier. W ten sposób można było produkować tysiące egzemplarzy książek i to zdecydowanie szybciej, aniżeli ręczne przepisywanie. Pierwszą książką złożoną z ruchomych liter alfabetu była Biblia.

Uczeń numer 8

Książka mówiona audiobook

Jestem książką mówioną, zwaną w skrócie audiobookiem. Jestem nagraniem dźwiękowym, zawierającym odczytany przez lektora tekst książki. Jestem zapisana na płycie CD w formacie MP3 lub audio. Możesz mnie posłuchać w samochodzie, lub też nagrać na swój odtwarzacz i słuchać w tramwaju czy autobusie, kiedy jedziesz do szkoły, czy też się nudzisz. Często jestem nagrywana dla Was, dzieci przez Waszych ulubionych i znanych aktorów. Moją główną zaletą jest to, że jestem tańsza od tradycyjnej książki, nie męczę wzroku, bo się mnie słucha, słuchać mnie mogą dzieci, które nie umieją jeszcze czytać. Mam też niestety wady: brak koncentracji przy słuchaniu mojej treści, której też nie można zobaczyć. Niektórzy wolą jednak tradycyjną formę książki i obcowanie z nią.

Uczeń numer 9

Książka elektroniczna e-book

Jestem książką elektroniczną zwaną w skrócie e-book. Jestem treścią zapisaną w formie elektronicznej, którą możecie przeczytać za pomocą wyspecjalizowanego oprogramowania, zainstalowanego w urządzeniu komputerowym, telefonie komórkowym lub tablecie. Jestem coraz bardziej popularna, ponieważ jestem bardzo wygodna. Nie musisz nosić ze sobą wielu tomów - nagrywasz mnie na swoim laptopie i możesz czytać mnie w każdej chwili! Moją zaletą jest szeroki dostęp do informacji i niższy koszt jej pozyskiwania. Jestem ekologiczna, ponieważ nie potrzeba już wycinania drzew, aby mnie wyprodukować. Posiadam jednak

pewne wady: koszt nabycia urządzenia i korzystania z Internetu, szybsze męczenie się czytającego i wolniejsze czytanie oraz zużycie energii elektrycznej, aby mnie przeczytać.

Uczeń numer 10

Papier elektroniczny e-papier

Jestem papierem elektronicznym zwanym w skrócie e-papierem. Jestem rodzajem wyświetlacza, który swoim wyglądem przypomina zwykły papier. Można na mnie tworzyć notatki za pomocą odpowiednich narzędzi np. „elektronicznego ołówka”. Na mojej powierzchni może być też wyświetlany elektronicznie zapisany tekst. Dzięki mnie możecie czytać e-książki w pełnym słońcu, nie męcząc wzroku i oszczędzając energię. Jestem ekologiczny i nie trzeba już ścinać lasów, żeby mnie wyprodukować.

3. Dzielimy uczniów na 6 grup. Każdej grupie rozdajemy tekst z pytaniami, na które muszą odpowiedzieć.

GRUPA I

I. Gliniane tabliczki

Pytania:

- Na czym pisali ludzie w najdawniejszych czasach?
- Jak nazywało się pismo, którym pisano na glinianych tabliczkach?
- Gdzie przechowywano tabliczki?
- Jakie były wady glinianych tabliczek?

GRUPA II

II. Książki z papirusu

Pytania:

- Co to był papirus i w jakim starożytnym kraju był używany?
- Kto i jakim pismem pisał na zwojach papirusowych?
- Jak czytano książki papirusowe?
- Wymień wady książek papirusowych.

GRUPA III

III. Księgi pergaminowe

Pytania:

- Z czego wyrabiano pergamin?
- Jak oprawiano księgi pergaminowe?
- Jakie były wady pergaminowych książek?
- Od czego pochodzi nazwa książka rękopiśmienna?

GRUPA IV

IV. Papier zwycięża

Pytania:

- Gdzie po raz pierwszy użyto papieru?
- Kto przywiózł tajemnicę wyrobu papieru do Europy?
- Dlaczego papier był rzadko używany?
- Komu i do czego potrzebny był papier?

GRUPA V

V. Książki drukowane

Pytania:

- Przez kogo były przepisywane książki?
- Kto wynalazł druk?
- Jak drukowano pierwsze książki?
- Kto wynalazł ruchome czcionki?

GRUPA VI

VI. Książka w postaci elektronicznej

Pytania:

- W jakiej formie zapisany jest e-book?
- Wymień dwie zalety tej książki.
- Wymień dwie wady tej książki?

4. W części warsztatowej uczniowie podchodzą do przedmiotów, znajdujących się na ławkach: maszyna do pisania, czystka biała kartka obok której znajduje się kałamarz z atramentem i ptasim piórem oraz rozrobiona glina z zaostrzonym gwoździem. Następnie próbują napisać przy użyciu tych przedmiotów krótki dowolny tekst.
5. Zakończenia lekcji: podziękowanie uczniów za aktywny udział w spotkaniu.

Scenariusz lekcji opracowała: Ewa Tarapata, nauczyciel bibliotekarz Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kielcach Filia w Busku-Zdroju